

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ ОПОДАТКУВАННЯ

БЕЛОСВЕТ О. В.

Харків

У сучасний період великий інтерес у лінгвістиці викликають проблеми галузевих термінологічних систем, розширення їх меж, збільшення кількості компонентів, які входять до них. На межі XX і XXI століть наука стає винятково ефективним і динамічним інструментарієм людської діяльності, що стимулює зацікавлення вчених до різних аспектів і проблем теорії пізнання з метою підвищення ефективності наукової роботи. Мова, крім центральної загальноживаної сфери, має численні «підмови», кожна з яких уживає лише незначна частина конкретного мовленнєвого колективу. До макросистем, що вводять у загальнонаціональну мову нові поняття та їх виразники – терміни, належить, передусім, фахове мовлення.

Методологічні засади дослідження лексики наукового стилю (зокрема термінології) в лінгвістиці пов'язані з іменами О. О. Реформатського, Б. М. Головіна, В. П. Даниленко, Д. С. Лотте та ін. Лінгвістичний аналіз термінології з використанням інформаційних технологій здійснюють Е. Ф. Скороходько, Т. Р. Кияк, С. Д. Шелов та ін. Системність термінології розглянуто у працях Т. А. Канделаки, Г. П. Мельникова. Особливості термінологічної номінації досліджують Т. А. Журавльова, М. Н. Володіна, І. М. Кочан, Т. І. Панько, Т. С. Пристайко та ін. Нормативні аспекти терміносистеми висвітлено в працях Л. О. Симоненко, А. Г. Боярової, О. С. Черемської. Значна частина наукових робіт є лінгвістичним описом конкретних терміносистем, спрямованим на виявлення структурно-семантичних особливостей термінології галузевих субмов та дослідження їхньої генези. Окрім того, недостатньо дослідженими залишаються терміни в галузі оподаткування, що й доводить актуальність обраної теми.

Податкові терміни, як мовні знаки, що репрезентують поняття спеціальної галузі науки, становлять суттєву складову науково-технічних текстів і одну з головних причин, які породжують труднощі їх перекладу. Це явище спричинене їх неоднозначністю, відсутністю перекладацьких відповідників (у випадку термінів-неологізмів). Окрім того, термінологія в галузі оподаткування постійно змінюється, тому що перебуває в процесі становлення. Зважаючи на це, можна стверджувати, що вивчення загальних тенденцій розвитку цієї терміносистеми в українській мові є цікавим із теоретичного й практичного поглядів.

Слід зазначити, що існує два підходи до визначення терміна: структурно-субстанційний та функціональний. Прихильники структурно-субстанційного підходу розглядають термін як особливе слово, яке протиставляється за своєю семантичною і граматичною

структурою загальноживаному (Д. С. Лотте, Т. А. Канделаки). Прихильники функціонального підходу довели, що термін – це функція, тип вживання лексичної одиниці, а не особливий тип лексичної одиниці (Б. М. Головін, В. М. Лейчик, Т. Р. Кияк, Е. Ф. Скороходько) [1]. У нашому дослідженні беремо до уваги концепцію про функціональну природу терміна.

Зважаючи на це, усі терміни за своєю будовою поділяють на:

- 1) прості, які складаються із одного слова: *бартер, менеджмент, податок*;
- 2) складні, які складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс: *прогресивно-регресивна ставка, сільськогосподарські угіддя*;
- 3) терміни-словосполучення, які складаються із декількох компонентів: *витрати плюс, касовий метод, фінансовий кредит, торговий патент*.

Оскільки серед податкових термінів переважають в основному терміни-словосполучення, то вони й створюють проблеми при перекладі економічного тексту.

Найважливішою ознакою терміна-словосполучення є його відтворюваність у професійній сфері вживання для вираження конкретного спеціального поняття. Складений термін буде стійким лише для певної системи економічних знань. За межами конкретної термінологічної системи таке словосполучення не буде стійким і не сприйматиметься як зв'язана мовна одиниця.

Отже, за кожним складеним терміном (терміном-словосполученням) стоїть стійка, стандартно відтворювана структура професійного поняття. Термінологія для терміна є тим полем, яке дає йому точність і однозначність, і за межами якого слово втрачає свої ознаки. Особливістю синтаксичної структури складеного терміна є те, що за зв'язаністю елементів їх можна вважати вільними (бо його компоненти зберігають своє пряме значення) і одночасно – закритими (бо при довільному введенні до їх складу інших слів вони втрачають свою термінологічність).

Головним прийомом перекладу цих термінів є переклад за допомогою лексичного еквівалента.

Еквівалент – постійна лексична відповідність, яка точно збігається із значенням слова. Терміни, які мають еквіваленти в рідній мові, відіграють важливу роль при перекладі. Вони служать опорними пунктами в тексті, від них залежить розкриття значення інших слів, вони дають можливість з'ясувати характер тексту. Тому слід уміти знаходити відповідний еквівалент у рідній мові і розширювати кількісний склад термінів-еквівалентів.

Однією з найважливіших реальностей перекладу є ситуація відносності результату цього процесу, вирішення проблеми еквівалентності стосовно кожного конкретного тексту. Існує декілька поглядів на цю проблему. Так, концепція формальної відповідності форму-

люється таким чином: передається все, що піддається вербальному вираженню. Елементи, що не перекладаються – трансформуються, при цьому опускаються лише ті елементи тексту-джерела, які взагалі неможливо передати. Автори концепції нормативно-змістовної відповідності стверджують, що перекладач повинен слідувати двом вимогам: передавати всі істотні елементи змісту вихідного тексту і дотримуватися всіх мовленнєвих норм мови на яку здійснюється переклад [2, с. 111]. У цьому випадку еквівалентність трактується як рівнозначне відношення повноти передачі інформації і норм мови вихідного тексту.

Прикладами еквівалентних термінів у податковому законодавстві можуть бути: *активи – assets; бартер – barter; вимрати – expense; гудвіл – goodwill; дебітори – receivables* та ін.

Переклад складних термінів складається дві основні процедури – аналітичну та синтетичну. Важливу роль в цьому процесі відіграє саме аналітичний етап – переклад окремих компонентів словосполучень. А для цього необхідно правильно визначити формотворчі частини складного терміна, оскільки ними можуть бути не тільки слова, а й сталі лінгвістичні структури, що належить до його складу. Важливо також з'ясувати, у яких семантичних зв'язках перебувають компоненти між собою та з головним терміном. Характер цих зв'язків і визначає порядок і сам зміст перекладу лінгвістичної одиниці тексту. Синтетичний етап передбачає ранжування компонентів залежно від зазначених семантичних зв'язків і отримання остаточного варіанта перекладу складного терміна [3, с. 9].

Порівняймо, наприклад, англійське словосполучення «estate tax» і українське «податок на нерухомість», які є одиницями податкової лексики.

На перший погляд, ці терміни можна вважати еквівалентними, оскільки обидва слова вміщують поняття «податок на якусь власність, що належить певній особі», але згадані лексичні одиниці дуже відрізняються своїми фоновими значеннями.

Якщо український вираз «податок на нерухомість» означає «гроші, що стягуються з особи за право воло-

діння певним майном», то англійський термін «estate tax» означає «гроші, що стягуються з особи не лише як податок на нерухомість, але і на майно, яке їй ще не належить», аналог українського податку на спадок.

Окрім того, для дослівного відтворення англійського терміна доцільно використовувати прийом калькування – переклад англійського слова чи словосполучення за його частинами з наступним їх складанням, наприклад: *multiple accredit – множинне акредитування; according to law – відповідно до закону.*

Оскільки в податкових звітах та договорах часто згадуються назви різноманітних закладів, юридичних осіб, то, перекладаючи терміни в цьому контексті, використовують такий прийом перекладу, як транскрибування – передача літерами рідної мови звучання англійського слова.

Прикладом може бути назва організації *Special Systems Industry – Спеціальні Системи Індустри.*

Проаналізувавши все вищезазначене, можна зробити висновок, що загалом податкові терміни мають такі самі способи передачі з англійської мови українською, як і всі інші терміни. Головною проблемою перекладу податкових термінів та термінів-словосполучень є їхня багатозначність не тільки серед різних галузей науки, але й усередині самого податкового законодавства. Точне значення терміна в цьому випадку можна виявити лише за допомогою контексту та інших термінів, що пов'язані між собою у терміні-словосполученні. Тобто, для покращення якості перекладу текстів з оподаткування потрібно, перш за все, удосконалювати національне законодавство, а потім уже намагатися знайти відповідники тих чи інших термінів в українській терміносистемі. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Вікіпедія [Електронний ресурс].– Режим доступу до ресурсу: <http://uk.wikisource.org/wiki>
2. Назаров В. Ф. Курс юридичного перекладу.– К.: Національний університет ім. Тараса Шевченка, 1992.– 120 с.
3. Панько Т. І. Українське термінознавство: Підручник / Панько Т. І., Кочан І. М., Мацюк Г. П.– Львів: Світ, 1994.– 216 с.